

Aan:

Ministerie van Financiën & Ministerie van Justitie en Veiligheid

Via: www.internetconsultatie.nl

Uw ref. :
Onze ref. : SPF20211129
Datum : 29 november 2021
Betreft : Reactie Privacy First op concept Wijzigingswet verwijzingsportaal bankgegevens

Geachte heer/mevrouw,

Stichting Privacy First maakt graag gebruik van de mogelijkheid om haar visie op het concept-wetsvoorstel Wijzigingswet verwijzingsportaal bankgegevens kenbaar te maken via deze internetconsultatie. Dit wetsvoorstel betreft een uitbreiding van de Wet Verwijzingsportaal Bankgegevens uit 2020, waarin het verwijzingsportaal bankgegevens geïntroduceerd werd. Ook destijds heeft Privacy First middels deze weg kritisch commentaar gegeven. Het huidige voorstel betreft een doorontwikkeling op de volgende punten: een uitbreiding van categorieën persoonsgegevens die opgevraagd kunnen worden en het verlenen van de bevoegdheid tot het doen van vorderingen aan het CJIB.

Impact

De doorontwikkeling van het verwijzingsportaal bankgegevens heeft als doel om in de toekomst ook saldo- en transactiegegevens te kunnen vorderen op geautomatiseerde wijze, zonder tussenkomst van een persoon. Dit betekent dat het banksaldo van de betreffende persoon opgevraagd wordt en geldstromen van en naar die persoon gevolgd kunnen worden. Voorheen gebeurde het opvragen van saldo- en transactiegegevens op handmatige wijze en op individuele basis. De uitbreiding van de categorie persoonsgegevens naar saldo- en transactiegegevens en het volledig automatiseren van dit proces schaadt de privacy van betrokkenen. De doorontwikkeling maakt het mogelijk om real-time en op grote schaal persoonsgegevens op te vragen. In de Memorie van Toelichting (MvT) bij de introductie van het verwijzingsportaal werd immers al aangegeven dat het aantal vorderingen zal toenemen door de efficiënte werking van het verwijzingsportaal ten opzichte van de handmatige werkwijze. Logischerwijs zal dat ook gebeuren bij de vorderingen met betrekking tot saldo- en transactiegegevens, terwijl dit niet altijd noodzakelijk blijkt.¹

¹ Memorie van Toelichting, Wijziging van de Wet op het financieel toezicht in verband met het via een centraal elektronisch systeem geautomatiseerd ontsluiten van identificerende gegevens alsmede enkele

Het op automatische wijze vorderen van persoonsgegevens kan rechtmatig zijn, mits er voldaan is aan de algemene beginselen uit de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en passende maatregelen ter bescherming van de rechten en gerechtvaardigde belangen van de betrokkene worden genomen.² Het onderhavige wetsvoorstel schiet op deze punten tekort.

Grondslag en doelbinding

De onderhavige wetswijziging geschiedt in het kader van de implementatie van artikel 32bis Richtlijn (EU) 2018/843, die nader uitgewerkt is in Richtlijn (EU) 2019/1153. Deze richtlijn is uitdrukkelijk bedoeld ter bestrijding van ernstige strafbare feiten, financiële delicten, witwassen en fiscale misdrijven. De richtlijn laat uitdrukkelijk andere administratieve onderzoeken dan die welke worden uitgevoerd ter voorkoming, opsporing of bestrijding van het witwassen van geld en terrorismefinanciering buiten beschouwing.³ Het verwijzingsportaal bankgegevens wordt echter - in strijd met de doeleinden die volgen uit de Richtlijn – wel gebruikt voor administratieve doeleinden ten behoeve van de tenuitvoerlegging van straffen. Een van de vele voorbeelden is het gebruik van dit verwijzingsportaal voor de inning van verkeersboetes door het CJIB.⁴ Dat is overduidelijk niet te verenigen met de doeleinden waarvoor de bevoegdheden gecreëerd zijn.

Daarnaast is voor het rechtmatig verwerken van persoonsgegevens ingevolge de AVG vereist dat sprake is van een specifieke grondslag.⁵ De ruime bevoegdheden die toegekend worden door het verwijzingsportaal bankgegevens maken dat daar al geen sprake van is. Zo vormt een algemene bevoegdheid van de Belastingdienst om informatie over belastingplichtigen bij derden op te vragen⁶ geen specifieke grondslag om zeer privacygevoelige informatie zoals saldo- en transactiegegevens op te vragen.

Noodzaak

Privacy First is van mening dat het uitbreiden van de Wet Verwijzingsportaal Bankgegevens een opvallende keuze is. In de MvT bij de Wet Verwijzingsportaal Bankgegevens in 2020 werd immers uitdrukkelijk vermeld dat het verstrekken van gegevens over het gebruik van financiële producten, waaronder informatie over

andere gegevens door banken en andere betaaldienstverleners (Wet verwijzingsportaal bankgegevens), pag. 11.

² Artikel 5 en 22 Algemene Verordening Gegevensbescherming.

³ Richtlijn (EU) 2019/1153 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 tot vaststelling van regels ter vergemakkelijking van het gebruik van financiële en andere informatie voor het voorkomen, opsporen, onderzoeken of vervolgen van bepaalde strafbare feiten, en tot intrekking van Besluit 2000/642/JBZ van de Raad, Considerans par. 11.

⁴ Memorie van Toelichting, Wijziging van de Wet op het financieel toezicht in verband met de uitbreiding van het verwijzingsportaal bankgegevens alsmede enkele andere wijzigingen (Wijzigingswet verwijzingsportaal bankgegevens), pag. 20.

⁵ Artikel 6 Algemene Verordening Gegevensbescherming.

⁶ Artikel 53 Algemene Wet inzake Rijksbelastingen.

transactiegegevens en saldogegevens, niet onder het verwijzingsportaal bankgegevens valt:

Zoals hierboven beschreven zijn deze gegevens gekozen om aan te sluiten bij de reeds bestaande bevoegdheden van de aangesloten overheidsinstanties en op basis van de bestaande praktijk tussen de overheidsinstanties en banken. Via het verwijzingsportaal bankgegevens wordt geen informatie verstrekt over het gebruik van de financiële producten. Er kan bijvoorbeeld via het portaal geen informatie worden opgevraagd over transacties die vanaf een bepaalde rekening zijn uitgevoerd of over het saldo op een bepaalde rekening. Voor zover de aangesloten overheidsinstanties andere gegevens dan de genoemde identificerende gegevens, gegevens over de uiteindelijk belanghebbende en de begin- en einddatum van een rekening of kluis vorderen of opvragen bij aangesloten banken en betaaldienstverleners, of gegevens van andere partijen dan van aangesloten partijen vorderen of verzoeken, blijven de bestaande, handmatige, procedures van kracht en verloopt de verstrekking dus niet via het verwijzingsportaal bankgegevens.⁷

De MvT bij het concept-wetsvoorstel Wijzigingswet verwijzingsportaal bankgegevens laat het bovenstaande volledig buiten beschouwing. Het is onvoldoende duidelijk noch gemotiveerd waarom nu de noodzaak bestaat om saldo- en transactiegegevens te vorderen, terwijl twee jaar geleden de informatie over financiële producten bewust buiten de reikwijdte van de wet is gelaten. Daarnaast ontbreekt de noodzaak voor de uitbreiding van de bevoegdheid voor overheidsinstanties, in dit geval het CJIB. Het is volstrekt onduidelijk waarom het noodzakelijk is om inzicht te krijgen in saldo- en transactiegegevens voor de inning van boetes. Dit is een mooi voorbeeld van een ‘nice to have’ maatregel. Maar zoals al gezegd betreft dit een grote inbreuk op de privacy van burgers. Een bevoegdheid die nuttig is in plaats van strikt noodzakelijk doorstaat de proportionaliteitstoets niet.

Toegang

Privacy First maakt zich zorgen over de risico's van ongeautoriseerde toegang of oneigenlijk gebruik van gegevens. Hoewel het positief is dat het systeem een aantal waarborgen heeft om bepaalde risico's te beperken, waaronder het vorderen van meer gegevens dan waartoe de aanvraag dient,⁸ verandert dat echter niets aan de feitelijke toegang vooraf. Het gebruikersprotocol, dat voorziet in een verklaring van de betreffende opsporingsambtenaar dat hij zich aan de regels houdt, is dan ook onvoldoende in het licht van de ernst van de risico's. Hoe wordt bijvoorbeeld gecontroleerd dat hier in de praktijk geen misbruik van gemaakt wordt door

⁷ Memorie van Toelichting, Wijziging van de Wet op het financieel toezicht in verband met het via een centraal elektronisch systeem geautomatiseerd ontsluiten van identificerende gegevens alsmede enkele andere gegevens door banken en andere betaaldienstverleners (Wet verwijzingsportaal bankgegevens), pag. 5.

⁸ Memorie van Toelichting, Wijziging van de Wet op het financieel toezicht in verband met de uitbreiding van het verwijzingsportaal bankgegevens alsmede enkele andere wijzigingen (Wijzigingswet verwijzingsportaal bankgegevens), pag. 24.

inloggegevens onderling uit te wisselen? En hoe wordt gecontroleerd dat *alle* bevoegde instanties conform de regels omtrent toegang en bewaartermijnen handelen?

Deze zorg is eerder geuit in de internetconsultaties bij de Wet Verwijzingsportaal Bankgegevens in 2019.⁹ In de MvT is deze zorg beantwoord met de reactie dat de Minister van Justitie en Veiligheid jaarlijks een verslag opstelt met het aantal vorderingen en de grondslagen daarvan en het uitvoeren van een audit tweemaal per jaar. Privacy First neemt geen genoegen met deze reactie. Gezien de ernst van de inbreuk en de bijbehorende risico's van stigmatisering en *function creep* (waarover hieronder meer) is het opstellen van een jaarlijks verslag en een audit tweemaal per jaar niet voldoende. Zoals hierboven al vermeld, verwacht deze wijziging een forse stijging van het aantal vorderingen waarbij de gegevens real-time, geheel automatisch opgevraagd worden. Daarnaast beantwoordt dit ook niet de bovenstaande zorgen over toegang tot de gegevens.

Rechtmatige toegang is onlosmakelijk verbonden met het houden van toezicht. Uit de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie volgt dat in geval van toegang tot persoonsgegevens die een zeer gedetailleerd beeld van een burger kunnen opleveren, een toetsing door een onafhankelijke instantie moet plaatsvinden.¹⁰ Privacy First is benieuwd hoe dit vereiste bij het verwijzingsportaal bankgegevens vormgegeven wordt, rekening houdend met het feit dat het Openbaar Ministerie niet kwalificeert als een voldoende onafhankelijke instantie.

Stigmatisering

Zoals ook naar voren komt in de DPIA, kunnen ongeautoriseerde toegang tot en/of oneigenlijk gebruik van gegevens zeer ernstige gevolgen voor de betrokkene hebben. Hacking, spear phishing maar ook stigmatisering zijn hier voorbeelden van.¹¹ In de MvT worden een aantal maatregelen genoemd ter voorkoming van deze risico's. Zo is het niet mogelijk om saldo- en transactiegegevens van onbekende rekeningnummers op te vragen. In dit kader vraagt Privacy First zich af hoe de juistheid van de gegevens gewaarborgd wordt, hetgeen ingevolge artikel 5 van de AVG een belangrijke voorwaarde is, nu vorderingen niet meer op individuele basis verlopen maar op automatische wijze.

Function creep

Bij de Nederlandse implementatie is gekozen voor een zeer brede reikwijdte. Dat blijkt al uit het feit dat het CJIB met deze wijziging wordt toegevoegd als bevoegde

⁹ Memorie van Toelichting, Wijziging van de Wet op het financieel toezicht in verband met het via een centraal elektronisch systeem geautomatiseerd ontsluiten van identificerende gegevens alsmede enkele andere gegevens door banken en andere betaaldienstverleners (Wet verwijzingsportaal bankgegevens), pag. 22.

¹⁰ HvJ 2 maart 2021, ECLI: EU:C:2021:152 (*Prokuratuur*).

¹¹ Memorie van Toelichting, Wijziging van de Wet op het financieel toezicht in verband met de uitbreiding van het verwijzingsportaal bankgegevens alsmede enkele andere wijzigingen (Wijzigingswet verwijzingsportaal bankgegevens), pag. 24.

instantie. In de internetconsultatie van Privacy First bij de Wet Verwijzingsportaal Bankgegevens werd al gewezen op het gevaar van *function creep*, door geen limitatieve opsomming van identificerende gegevens en doelen voor de verwerking op te nemen in de wet.¹² Privacy First maakt zich grote zorgen over verdere uitbreiding van de wet in de toekomst ten behoeve van doeleinden waarvoor de oorspronkelijke Richtlijn niet bedoeld is.

Voor nadere informatie of vragen met betrekking tot bovenstaande is Privacy First te allen tijde bereikbaar op telefoonnummer 020-8100279 of per email: info@privacyfirst.nl.

Hoogachtend,
namens Stichting Privacy First,

Sophie Davidse

¹² *Reactie van Stichting Privacy First bij Wet verwijzingsportaal bankgegevens*, zie via <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/vkq17onnu3xg>.